

ARZU ZEYNALLI
Dillər kafedrasının müəllimi
Odlar Yurdu Universiteti, Koroğlu Rəhimov 13,
arzucafarzade96@gmail.com

BAĞÇALARDA XARİCİ DİL DƏRSLƏRİNİN TƏŞKİLİ ÜSULLARI

Açar sözlər: *Xarici dil, interaktiv metodlar, bağça təhsili, təlim metodikası, yaş sturkturu.*

Ключевые слова: *Иностранный язык, интерактивные методы, детсадовское образование, методика обучения, возрастная структура.*

Keywords: *Foreign language, interactive methods, kindergarten education, teaching methods, age structure*

Son bir neçə ildə xarici dil öyrənmək, özünü inkişaf etdirmək üçün bir zərurət halını daşımaqdan çıxmışdır. Xarici dil yalnız məktəblərdə və universitetlərdə deyil, bir çox əlavə məktəbəqədər təhsil müəssisələrində də məcburi bir təhsil hissəsinə çevrilmişdir.

Xarici dil tədrisinin əsas problemi tələbənin yaşıdır. Azyaşlı uşaqların öyrənmək üçün daha əlverişli olduğu müəyyən məsələdir. Məktəbəqədər uşaqlara xarici dil tədrisində əsas məqsədlər bunlardır:

- uşaqlarda xarici dildə ilkin ünsiyyət bacarıqlarının formalaşdırılması;
- məqsədlərinə çatmaq, real həyatda ünsiyyət şəraitində düşüncə və hisslərini ifadə etmək üçün xarici bir dil istifadə etmək bacarığı;
- xarici dillərin daha da öyrənilməsinə müsbət münasibət yaratmaq;
- digər ölkələrin həyatına və mədəniyyətinə marağın oyanması.

Məktəbəqədər yaş xarici dil öyrənməyə başlamaq üçün xüsusilə əlverişlidir: bu yaşdakı uşaqlar dil hadisələrinə xüsusi həssaslığı ilə seçilir, nitq təcrübələrini, dilin "sirlərini" anlamağa maraq göstərirlər.(75) Kiçik bir həcmdə dil materialını asanlıqla və möhkəm bir şəkildə əzbərləyirlər və yaxşıca tətbiq edirlər. Yaş artıqda bu əlverişli amillər öz təsir gücünü itirir.

Xarici dil öyrənmək üçün erkən yaşa üstünlük verilməsinin başqa bir səbəbi də var. Uşaq nə qədər kiçikdirsə, ana dilindəki söz ehtiyatı o qədər az olur, eyni zamanda nitq ehtiyacları daha azdır: kiçik bir uşaqda böyüklərindən daha az ünsiyyət sahəsi var, eyni zamanda azyaşlı uşaqlarda kompleks ünsiyyət üçün nəzərdə tutulmuş həll etməli problemlər yoxdur.

Məktəbəqədər yaşda, xarici dili tədris edərkən, uşaqlar tədrisən kommunikativ səriştənin əsaslarını inkişaf etdirirlər ki, bu da xarici dilin öyrənilməsinin ilk mərhələsində aşağıdakı aspektləri əhatə edir:

müəllimdə, ana dilindən və ya danışandan sonra ingilis sözlərini fonetik baxımdan düzgün şəkildə təkrarlamaq bacarığı, yəni eşitmə diqqətinin, fonetik eşitmənin və düzgün tələffüzün tədricən formalaşması;

xarici dilin mənimsənilməsi, konsolidasiyası və aktivləşdirilməsi;

müəyyən sayda sadə qrammatik quruluşa yiyələnmək, tutarlı bir bəyanat qurmaq.

Təhsil oyunları situasiya, rəqabət, ritmik-musiqi və bədii olaraq bölünür.

Situasiya, müəyyən bir münasibətdə ünsiyyət vəziyyətlərini simulyasiya edən rol oynayan oyunlardır.(105) Rol oynamaq, uşaqların müəyyən rolları oynadığı, fərqli həyat vəziyyətlərinin oynadığı bir oyun fəaliyyətidir, məsələn: satıcı-alıcı, həkim-xəstə, aktyor və pərəstişkarı və s. kimi bacarıqları ilə onlarda xarici dilə həvəsi artırır.

Onlar, öz növbəsində, uşaqların tipik, standart bir dialoqu çoxaldıqda, onu müəyyən bir vəziyyətə tətbiq etdikdə və müxtəlif modellərin tətbiqi ilə bacarıqlarını aşkarlamaqla təbii oyunlara bölünürlər.

Digər bir ünsür lüət və bu qəbilədən olan uşaqların savadlılıq dərəcəsini artırma biləcək vəsaitlərin oyunlar zamanı vasitə kimi seçilməsidir. Lüğəti bir vasitə kimi seçib, onu 2 uşaq arasında yarış kimi nəzərdə tutaraq, qalib olana kiçik bir vəsait verməklə, onda xarici dilə qarşı həvəs oyatmağa zəmin yaratmaq olar.

Ritmik-musiqi oyunları, danışıda fonetik və ritm-melodik cəhətləri yaxşılaşdırmaq və ruha qərq olmaq kimi ünsiyyət bacarıqlarına yiyələnməyə kömək edən ortaq seçimi olan dairəvi rəqslər, mahnı və rəqslər kimi hər növ ənənəvi oyun növləridir. dilin, məsələn: "Fındıq və May", "Adın nədir", "Dostlarımı sevirəm", "Eşitdim, çiynlərim, dizlərim və ayaqlarım" (9,120)və s.

Bədii və ya yaradıcı oyunlar, oyun və bədii yaradıcılıq sərhədində dayanan, oyun yolu ilə uşağa gedən bir fəaliyyətdir. Bunlar, öz növbəsində, aşağıdakı kimi sinifləndirilir:

1. Dramatizasiyalar (yəni xarici dildə kiçik səhnəciklər qurma) "Meşədə" - məsələn: meşədə bir xanterelle və bir ayı görüşür və kiçik bir dialoq səslənir (Salam! Mən tülküyəm. Qaçma bilərəm. balıq kimi); "Little Red Riding Hood" (69) və s.

2. Qrafik diktasiya, şəkil boyama və s. Kimi əyani oyunlar. Şekillərin rənglənməsi sakitləşdirici, həmişə məlumatverici deyil, lakin çox yayqındır. Məsələn, bitmiş bir şəkil göstərə bilərsiniz. Uşaq konturu öyrənərkən müəllim bu sözü dəfələrlə təkrarlayır, detalları adlandırır. Beləliklə, yeni dilin uşağın özünün etdiyi kimi necə adlandırılmasının təməlini qoyacağıq.(88) Qrafik diktasiya - məsələn: sinifdə uşaqlara uşaqların hansı rəngdə rəng verdiyini söyləyin və sonra ortaya çıxan şəkilləri müəllimin diktə etdiyi şəkillə müqayisə edir.

Situasiya səhnə oyunları və yaradıcı dramatizasiyaların sərhədində, artıq qurulmuş formada oynanan məşhur bir nağıl mövzusunda oyun formasında fəaliyyət olaraq göstərilir. Məsələn, oyunçu sayından və yeni lüğət ehtiyatlarının

mənimsənilməsindən asılı olaraq yeni simvollar və sətirlərin meydana çıxan oyunlarla nümayiş olunur.

Dərsə aid ediləcək bir oyun seçərkən və ya ixtira nümayiş etdirərkən aşağıdakı qaydalara əməl olunmalıdır:

Oyuna başlamazdan əvvəl aşağıdakı suallara cavab vermək lazımdır:

1. oyunun məqsədi nədir, uşaq onda nə öyrənməlidir?
2. Hansı nitq hərəkəti etməlidir?
3. Uşaq belə bir bəyanatı necə quracağını bilir, əlavə çətinliklər varmı?

Bu sualları cavablandırdıqdan sonra özünüz bir uşağa çevrilməyə çalışın və belə bir modelə əsaslanan bir bəyanatın ortaya çıxma biləcəyi maraqlı bir vəziyyət ortaya qoymaq əsasdır. Bu vəziyyəti uşağa dərhal qəbul edəcək şəkildə necə izah etmək lazım olduğunu düşünmək vacibdir

Oyun tərbiyəvi formada olmalıdır. Sınıfdə bir oyunun tətbiqi, onun didaktik nəticəsi müəllim üçün vacibdir, ancaq uşaqların fəaliyyəti üçün bu stimula ola bilməz. (50) Nəticə etibarilə oyun, uşaqlar ilə heç bir şey tətbiq edə bilməyən bir yetkin müəllim arasındakı münasibətlərin tərzini dəyişdirməlidir: uşaq yalnız istədiyi zaman və onun üçün maraqlı olduqda və onu maraqlandıran şəxslərlə oynaya bilər.

Müəllim yalnız oyunun təşkilatçısı ola bilməz. O, eyni zamanda uşaqla oynamalıdır, çünki uşaqlar böyük zövqlə böyüklərlə oynayır və oyun atmosferi kənar müşahidəçinin baxışı altında məhv olur.

Beləliklə, hər hansı bir oyunun əsas təməl rol oynadığını söyləyə bilərik. Rol oynayan bir uşaq özü, xarici uşaq və ya hər hansısa bir nağılın yetkin qəhrəmanı kimi ola bilər.

Təlim proqramından çox uşaq üçün film, yaxud bir multiplaksiya izləmək daha maraqlıdır. Bu prosesdə uşaqlar çox tez dilin semantik əsasını qavrayır və özləri danışmağa başlayırlar. Bu metod uşağın xarici bir dillə müntəzəm və dərin təması nəzərdə tutur. Uşağın alt şüuru qeyri-adi dərəcədə həssasdır və bunun bariz nəticəsi indi görünməsə də, bir-iki il ərzində uşağın qeyri-adi dərəcədə inkişaf etmiş dil qabiliyyətləri ilə qarşılaşmaq mümkündür.

Məktəbəqədər uşağın lüğəti bir neçə on sözə çatdıqda, xarici dildə səslə nağılların köməyi ilə birbaşa təhsil fəaliyyətlərini müxtəlifləşdirmək mümkündür. Səs hekayələrini aşağıdakılara bölmək olar:

Saf səs hekayələri. Səs hekayələri uşaqlara xarici dili öyrənməsində böyük köməkdir. Başlanğıc üçün kiçik xarici hekayələri əsas ünsürdür. Məsələn, uşaqlarla birlikdə "Üç kiçik pişik balası", "Üç kiçik donuz" kimi hekayələri dinləmək əlverişlidir. (7,185) Bu zaman səs hekayəsinin mahiyyətinin aydın olması vacibdir, əks halda uşaq tez bir zamanda maraqlarını itirəcəkdir, beləliklə, maraq olmadan birbaşa təhsil fəaliyyəti o qədər səmərəli və təsirli olmayacaqdır.

Audio hekayələr. Bu hekayələr illüstrasiya materialı ilə birləşdirilmişdir. Səsli nağıl zamanı uşaqlar müəllimlə birlikdə şəkilləri araşdırır və eyni zamanda sözləri tələffüz edirlər.

Səs hekayələri. Bu metod xarici dildə olan səsli nağılları dinləməyi daha maraqlı etmək üçün, nağıl terapiyası metodlarından istifadədir. Ancaq dinləyərkən rəsm nağılın süjeti uşaq üçün ən azı bir az tanış olduğu təqdirdə işləyəcəkdir. Buna görə nağıl ikinci və ya üçüncü dəfə dinləniləndə uşaqlara qələm və kağız verilir. (8. 95-96) Həqiqət budur ki, dinləyərkən rəsm, məlumatın eyni vaxtda qavranılması və inkişafına dərin bacarıqlarına təsir edən bir prosesdir. Rəsm zamanı uşaq eşitdikləri ilə assosiativ əlaqələr qurur. Könüllü və ya istər-istəməz şəkildə göstərilən süjetlə əlaqəli xarici sözlər xatırlanır. Yol boyu eşitdiklərini eyni vaxtda dinləyə və çəkmə biləcəyinə diqqət yetirmək lazımdır. Dörd-beş yaşlarında körpələrin əksəriyyəti eşitdikləri məlumatları tez bir şəkildə çoxaltmaq bacarıqlarına sahib deyillər. Ancaq altı yaşına gəldikdə, eşitdikləri məlumatları təkrar izah, rəsm, tətbiq və s. kimi bacarıqlar şəklində müntəzəm olaraq dinləyən və çoxaldan uşaqlar eyni vaxtda eşitdiklərini eşitmək, anlamaq və şərh etmək qabiliyyətlərini inkişaf etdirirlər.

Xarici dildə multiplaksiyalar metodu. Xarici dildə multiplaksiyalar xarici dilin tədrisində ən yaxşı köməkçilərdən biridir.(10) Uşaqlar multiplaksiyaları sevir və ardıcıl dəfələrlə izləməyin ləzzətini alır. Buna görə də xarici dildəki multiplaksiyalar uşaqlara bir anda xarici dil öyrətməyin bir çox problemini həll etməyə kömək edir. Bunu aşağıdakı kimi sinifləndirə bilərik:

uşağın “bu sözləri niyə öyrənirəm” sualı yoxdur;

bir cizgi filminə baxmaqla maraqlanır və personajların ifadələrini məmnuniyyətlə təkrarlayır;

cizgi filmləri uşağa yalnız yeni sözləri öyrənməyə və öyrənməyə deyil, həm də ingilis danışığı səsini mənimsəməyə kömək edir;

Uşaqlara xarici dil öyrətmək üçün videoların xüsusi seçilməsi lazımdır, ən yaxşısı uşaq üçün 2-3 yaş üçün nəzərdə tutulmuş multiplaksiya və multiplaksiya mahnılarının nümayişidir (məsələn, Maisy Mouse haqqında videolar). Uşağın bu cür multiplaksiyaları başa düşməsi çox asan olacaq. Çünki mövzular heyvan və təbiət aləmindən bəhs edən təmsillər üzərində qurulmuşdur.

Beləliklə, oyunun pedaqoji hədəfi uşaq üçün cəlbedici fəaliyyət motivi ilə birləşdirərək, proksimal inkişaf zonasına yönəlmiş bir üsuldur.

A.A.Zeynalli

Bağçalarda xarici dil dərslərinin təşkili üsulları

Xülasə

Qloballaşan dünyada bir xarici dil öyrənmək artıq bir zərurətdir. Bu səbəbdən xarici dil öyrənmək artıq kiçik yaşlardan başlamışdır. Bir çox tədqiqat erkən uşaqlıqda ikinci bir dil öyrənməyin faydalarını ortaya qoyur. Son illərdə məktəbəqədər təhsildə xarici dil öyrənməyin əhəmiyyəti artmaqdadır və bir çox

məktəbəqədər təhsil müəssisəsində, xüsusən də özəl məktəblərdə xarici dil öyrənmə erkən yaşlarda tədris olunur.

Xarici dili erkən yaşda öyrənmək uşaqlarda düşüncə, dinləmə qabiliyyəti və həssaslıq üçün çevikliyi və elastikliyi inkişaf etdirir. Eyni zamanda ana dilində başa düşmə qabiliyyəti artır. Uşağın insanlarla asanlıqla ünsiyyət qurmasına imkan verir. Xarici dillər fenomeni uşağın ağılını digər mədəniyyətlərə açır və bir çoxunun digər ölkələrdəki insanları başa düşməsinə və qiymətləndirməsinə kömək edir.

Зейналлы А.А.

Методика организации занятий иностранным языком в детских садах.

Резюме

В глобализирующемся мире изучение иностранного языка больше не является необходимостью. По этой причине изучение иностранного языка начинается в раннем возрасте. Многие исследования показывают преимущества изучения второго языка в раннем детстве. В последние годы важность изучения иностранного языка в дошкольном образовании растет, и во многих дошкольных учреждениях, особенно в частных школах, изучение иностранного языка преподается в раннем возрасте.

Изучение иностранного языка в раннем возрасте развивает у детей ловкость и гибкость мышления, слушания и чувствительности. При этом увеличивается способность понимать на родном языке. Позволяет ребенку легко общаться с людьми. Феномен иностранных языков открывает ребенку возможность познакомиться с другими культурами и помогает многим понимать и ценить людей в других странах.

A.A.Zeynalli

Methods of organizing foreign language classes in kindergartens

Summary

In a globalizing world, learning a foreign language is no longer a necessity. For this reason, learning a foreign language begins at an early age. Many studies reveal the benefits of learning a second language in early childhood. In recent years, the importance of learning a foreign language in preschool education is growing, and in many preschools, especially in private schools, learning a foreign language is taught at an early age.

Learning a foreign language at an early age develops agility and flexibility in children for thinking, listening and sensitivity. At the same time, the ability to understand in the native language increases. Allows the child to communicate easily with people. The phenomenon of foreign languages opens the child's mind to other cultures and helps many to understand and appreciate people in other countries.

İstifadə olunan ədəbiyyatlar

1. Астафьева М.Д. Праздники для детей, изучающих английский язык. - М.: Мозаика-Синтез, 2009.
2. Гусева Л.П. Играем, учим, мастерим – мы английский знать хотим. – Ростов н/Д: Феникс, 2009
3. Методика преподавания английского языка в детском саду. – М: С.Кристина Александровна, педагог дополнительного образования, 15.11.2017
4. Красюкова А.А. Некоторые аспекты обучения иностранному языку детей дошкольного возраста. URL: <http://www.prodlenka.org/doshkolnoe-obrazovanie/nekotorye-aspekty-obucheniia-inostrannomu-iazyku-deteidoshkolnogo-vozrasta.html> (дата обращения: 31.01.2019).:

**Rəyçi: filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Əfəndiyeva Günay Xəlid qızı tərəfindən
çapə tövsiyə olunmuşdur.**